

man maa tillige kunne paavise, at Fæstegodset ikke kan gaa over til Selveiendom paa anden Maade end netop ved Evang. Dette Bevis er imidlertid ikke ført og kan ikke føres, thi haandgribelige Faktia og Talstørrelser vise netop det Modsatte. Man kan saa temmelig sige sig selv, naar man har lidt Menneskefundskab, at der i hver Generation af Godseiere kommer Folk, som trænge til Penge, og de ville da skaffe sig dem paa den nemme Maade at sælge af deres Fæstegods. Dette staa fuldstændig klart for mig, men lige saa klart er det, at naar Grunden til Evang mangler, bliver Evangen et Indgrib i Eiendomsretten, og derfor kan jeg ikke stemme derfor. Det er mig fuldstændig ligegyldigt, om et saadant Lovforslag kommer fra ærede Medlemmer eller fra Regeringen; jeg vilde i ethvert Tilfælde stemme imod det. Dette kan jeg nu imidlertid ikke forlange, at de ærede Herrer fra den Side, hvorfra Forslaget er kommet, skulde kunne gaa ind paa. De ere vistnok af en anden Mening, den nemlig, at det er nødvendigt at anvende Evang for at faae Selveiendom indført i Stedet for Fæste; men De maa dog indrømme een Ting, og det er, at der er to Meninger om dette Spørgsmaal her i Landet. Meningerne i saa Henseende ere meget delte, og Spørgsmaalet er overordentlig omtvistet; men naar saa er, naar Berettigelsen af en Forholdsregel, der sigter til et betydeligt Indgrib i Eiendomsretten, er saa omtvistet, som Tilfældet er, saa forekommer det mig at være ganske overordentlig farligt at anvende denne Forholdsregel under de nuværende Samfundsforhold og politiske Forhold. Navnlige nu, hvor Eiendomsretten gjøres til Gjenstand, ikke blot her, men overalt i Europa, for stærkere og stærkere Angreb, forekommer det mig overordentlig farligt at drive en Sag frem, som hviler paa et Grundlag, der er mulig. — thi derom er der jo dog to Meninger — er i Strid med Eiendomsretten. Nu vil jeg sige til de Herrer, som under Behandlingen af Kommunalloven slet ikke kunde se den fjerde Stand, og som ere overbeviste om, at den aldrig vil komme til Magten, at jeg har hørt det Uheld gjentagne Gange i mit unge Liv at have hørt slige Forsikringer om, at der ingen Fare var hverken for Dette eller Hint, men at det efter nogle Aars Forløb dog har vist sig, at der var ikke blot Fare, men at endogsaa det var indtruffet, som man havde spaaet ikke vilde indtræffe. Jeg skal minde om, hvorledes man udtalte sig i 1848—50 om Betydningen af den frie Forfatning, vi den Gang havde faaet. Det blev dengang hævdet, at der aldrig kunde være Tale om, at jo Middelstanden eller det saa kaldte Intelligentparti til alle Tider vilde faae en betydelig Overtag her i Salen; men jeg tror rigtignok ikke, at dette er slaaet til. Jeg skal minde om, hvorledes man efter Krigen i 1848 sagde, at man ikke behøvede at være saa

bangs for Lydsferne, thi for det Første bleve de aldrig enige, og for det Andet fik de ikke nogen Flaade, og derefter indrettede man sig saa. Men nu vide vi jo Alle, at de ere bleven enige, og at de om kort Tid vilde have en Flaade, der er større end vor. Det er gaaet mig i flere andre Henseender saaledes, at de Forsikringer, jeg har hørt, ikke ere gaaede i Opfyldelse, saa at jeg just ikke har saa megen Tillid til den Slags Spaadomme. Vi ere jo i det Hele her i Landet tilbøielige til at tro paa, at her er Fred og ingen Fare. Jeg tror imidlertid, at ligesaa vist som enhver anden Stand har haft sin Tid, hvor den har været ved Magten, ligesaa vist vil ogsaa den Tid komme, da den fjerde Stand er ved Magten, og jeg er overbevist om, at dette vil ske en hel Del hurtigere, end man tror. Udviklingen i vore Dage gaar jo langt hurtigere end i tidligere Tider, og hvad man dengang behøvede et Aarhundrede til, gør man nu paa den halve Tid, ja maaske i 10 eller 20 Aar. Man vil nu maaske sige, at selv om den fjerde Stand kommer til Magten, saa vil den ikke misbruge den. Det veed jeg ikke, men jeg tror rigtignok, at der er overordentlig stor Fare for, at den vil gjøre det; thi det kan ikke negtes, at der er samlet en Del Sygdomsstof i denne Stand. Der er slet denne Stand en Del Aar, den er bleven tilfidsat og det gennem flere Generationer, der er samlet en vis Grad af Forbitrelse hos den, og den er bleven forstømt ikke saa meget i Henseende til Oplysning som i Henseende til Opdragelse. Det staa i alt Fald fuldkommen fast, at den Lære mere og mere udbreder sig, og det ikke mindst mellem de Velhavende, at Opgaven i Livet er at nyde saa meget som mulig. Denne Lære har man da efterhaanden faaet ogsaa i den fjerde Stand, og naar denne kommer saa vidt, at den har Midler ihænde til at skaffe sig Nydelse, saa antager jeg, at den vil være saa gennemtrængt af denne Sætnings Sandhed, at det ikke nytter at holde national-økonomiske Foredrag om, at det hele Samfund staa sig bedst ved, at de ikke nyde Livet. Det kan gjerne være, at det viser sig, at de ikke misbruge Magten — jeg har overhovedet ikke saa daarlige Tanker om denne Stand, som mange Andre maaske have — men jeg har rigtignok Frygt for, at det vil ske, og jeg tror rigtignok ikke, at det, som skal bevirke det Modsatte, enten er Oplysning om Produktionens Betingelser eller den Omstændighed, at man lemper lidt paa en eller anden Skattelov, skøndt jeg naturligvis anerkjender det for rigtigt, at man søger at gjøre det muligt for den ubemidlede Mand at beholde de Penge, han ofte haardt nok har kunnet spare sig sammen. Men jeg tror ikke, at dette vil være det Afgjørende. Det, der til Syvende og Sidst vil være det eneste Værn og den eneste Garanti for, at der ikke sker betydelige Overtag, og det Overtag, der ville gaa ud netop